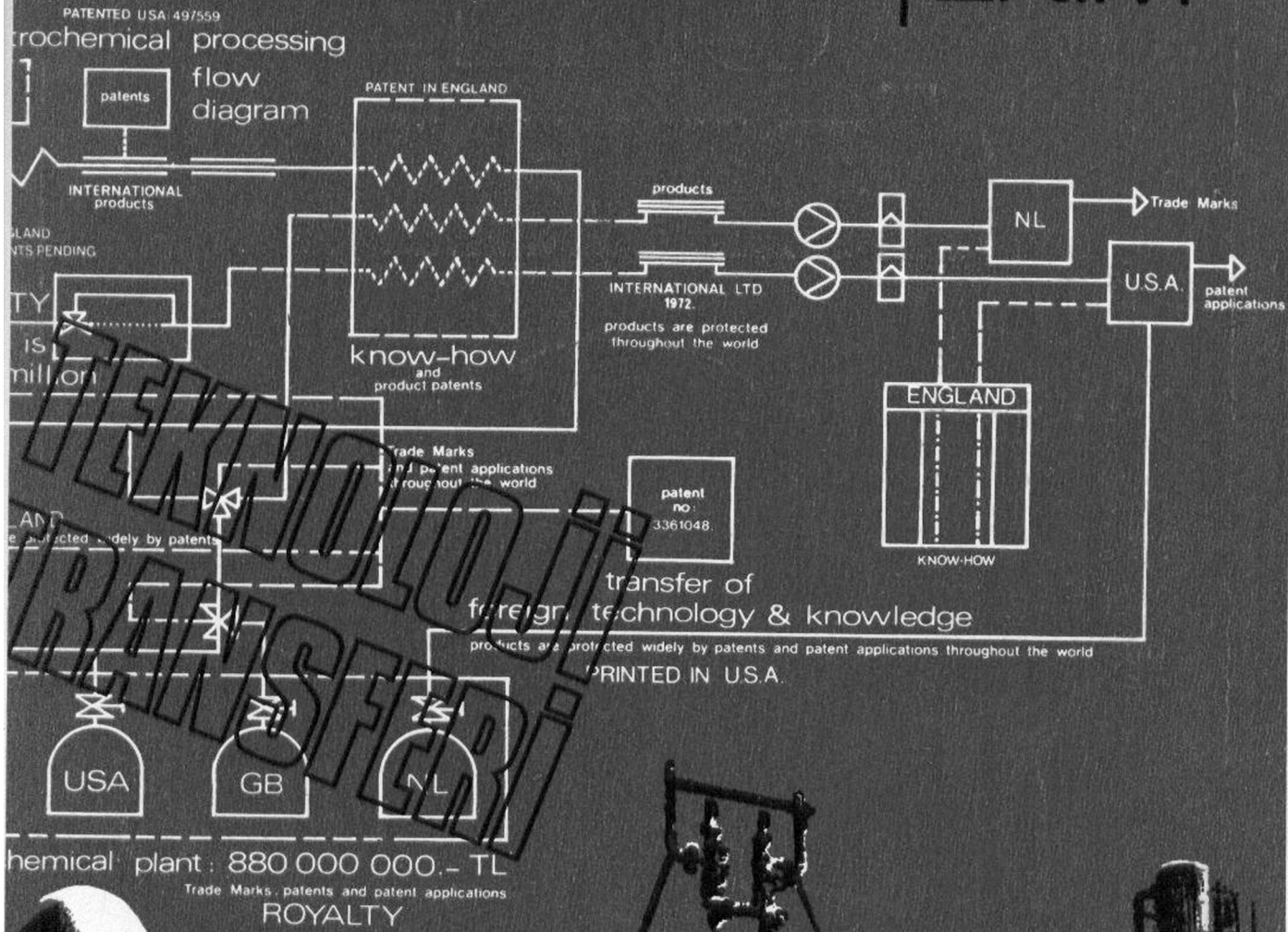

KİMYA MÜHENDİSLİĞİ

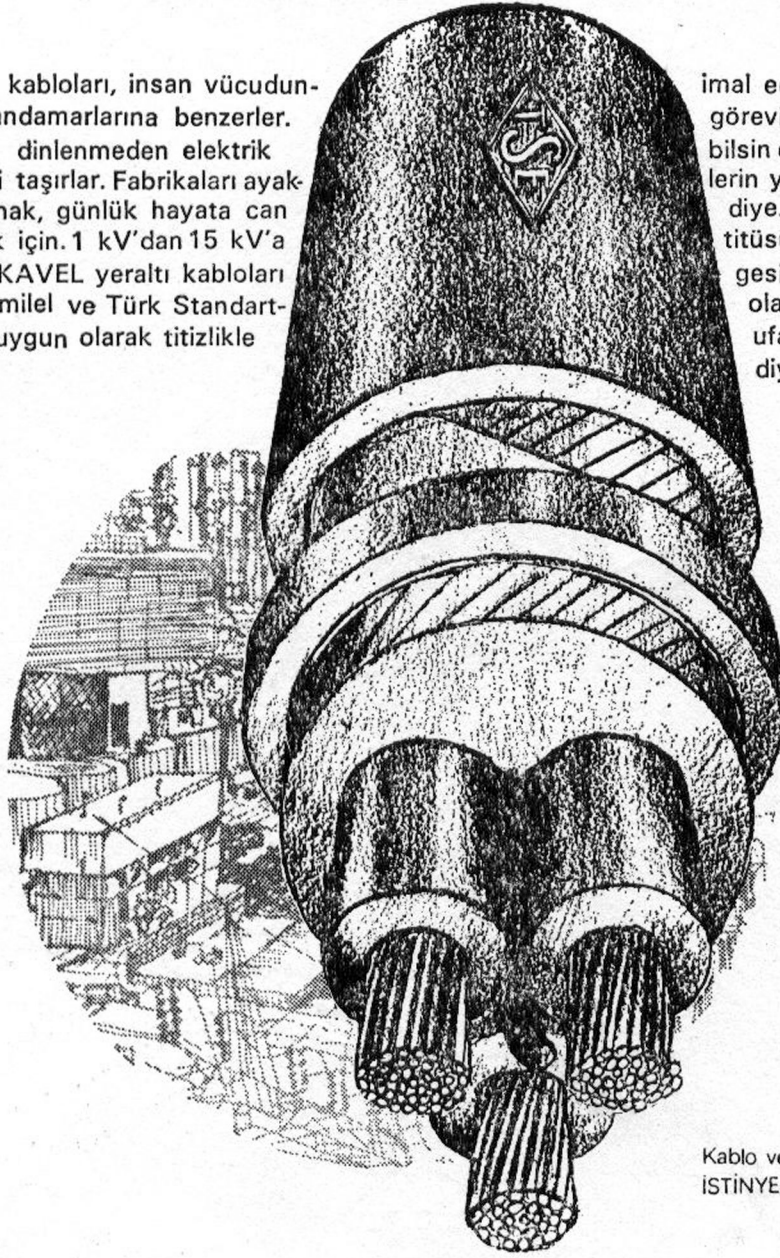
1973 EKİM

Can damarı

Yeraltı kabloları, insan vücudundaki candamarlarına benzerler. Durup dinlenmeden elektrik enerjisi taşırlar. Fabrikaları ayakta tutmak, günlük hayata can vermek için. 1 kV'dan 15 kV'a kadar KAVEL yeraltı kabloları beynelmilel ve Türk Standartlarına uygun olarak titizlikle

imal edilmektedir. Candamarı görevini eksiksiz yerine getirebilsin diye. KAVEL'e güvenenlerin yüzünü kara çıkarmasın diye. Türk Standartları Enstitüsü de verdiği Kalite Belgesi ile belirtmiş KAVEL'e olan güvenini. İçinizde en ufak bir şüphe kalmasın diye.

Kablo ve Elektrik Malzemesi A.Ş.
İSTİNYE İSTANBUL Tel: 63 34 00

ADMAR

KİMYA MÜHENDİSLİĞİ MECMUASI

TURKISH CHEMICAL ENGINEERING REVIEW
INDUSTRIAL, ECONOMICAL AND TECHNICAL TOPICS

ENDÜSTRİYEL—EKONOMİK—TEKNİK
T.M.M.O.B. KİMYA MÜH. LERİ ODASI YAYIN ORGANI

YIL : 12

CİLT : 6

SAYI : 61

EKİM 1973

İÇİNDEKİLER

SAYIN MESLEKTAŞLARIMIZ	3
TEKNOLOJİ TRANSFERİNDE PATENT KNOW HOW VE MARKALAR	5 +
GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE UY- GUN ŞEKİLDE TEKNOLOJİ TRANSFERİ İÇİN KURULMASI GEREKLİ SERVİSLER	17 +
KİMYA MÜHENDİSLİĞİNDE LABORA- TUVAR DENEMELERİNDEN SİNÂİ Cİ- HAZ DİZAYNI	23 +
PARAMAGNETİK ÖZELİK VE ÖLÇME YÖNTEMLERİ	29 +
FİLTRE TİPLERİ, FİLTRE YARDIMCI MADDELERİ VE ŞEKER SANAYİNE UYGULANMASI	38 +
İLÂÇ METABOLİZMASINDA TÜR SPESİ- FİKLİĞİ	50 +
KİMYASAL MADDE FİYATLARI	57

KİMYA MÜHENDİSLİĞİ MECMUASI

T.M.M.O.B.
KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI
ADINA

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdür
İhsan KARABABA

Kimya Mühendisliği Mecmuası
Yayın Kurulu

Prof. Dr. Celâl TÜZÜN
Dr. Oktay ORHUN
Engin AKON
Nurcan BAÇ

İdare Merkezi :

Ziya Gökalp Cad. No. 22/9
Yenişehir - Ankara
Tel : 25 52 83

Dizilip Basıldığı Yer :
ŞAFAK Matbaacılık Sanayi
Tel : 12 48 68 - Ankara

Klişeler : Klişecilik K.

Kapak : DATA

— ★ —

Abone Bedeli :

Sayısı 7,50 TL.
Yıllık (6 sayı hesabile) 45,—TL.

— ★ —

İlan Tarifesi :

Dış kapak tam sahife (renkli) 1000
Dış kapak yarım sahife
(Renkli) 600

İç kapak ve sahifeler tam
sahife tek renk. 700

İç kapak ve sahifeler yarım
sahife tek renk 400

— ★ —

■ Yayınlanan bütün yazılara telif
ve tercüme bedeli ödenir.

■ İki ayda bir çıkar.

■ Yazılardaki düşünce kanaatlar
ve bunlardan doğacak sorum-
luluk yazarlarına aittir.

■ Dergimizdeki yazılar izinsiz ve
kaynak gösterilmeden aktarıla-
maz.

■ KİMYA MÜHENDİSLİĞİ MEC-
MUAMIZ'da çıkan ilânlardan
yazı işleri ve sorumlu müdür
mesul değildir.

SAYIN MESLEKTAŞLARIMIZ,

Yurdumuzda son zamanlarda üzerinde en fazla konuşulan konulardan birinin sanayileşme olduğu büyük bir gerçek. Montaj ve tüketime dönük sanayi yatırımlarının çoğaldığı bir ortamda ancak yatırım malları sanayiine yapılan yatırımların gerçek anlamda sanayileşmemizi sağlayacağını savunanlar da hızla artmaktadır. Toplumların sanayileşmelerinde ortaya çıkan önemli bir sorun da teknoloji transferidir. Bu sayımızda bu konuya tüm ayrıntılarıyla yer verilmiştir.

Sayın Kâzım Canatan'a örnek bir davranış ve sorumluluk duygusuyla hazırladığı, özlü bir klavuz niteliği taşıyan yazısından ötürü teşekkürü bir borç biliriz.

Gene bu sayıda TBTA'dan Turgut Uzer'in hazırladığı «Gelişmekte olan ülkelerde Uygun Şekilde Teknoloji Transferi için kurulması Gerekli Servisler»; KTÜ'den Dr. Erdoğan Alper'in hazırladığı «Laboratuvar Denemelerinden Sınav Cihaz Dizaynı»; A.Ü. Fen Fakültesi'nden Prof. Dr. Turgut Gündüz ve Cemil Oğuz'un hazırladıkları «Paramagnetik özellik ve ölçme yöntemleri» başlıklı yazılar yer almaktadır.

Geçen Boraks özel sayısında yer darlığı nedeniyle yayımlıyamadığımız IV. Teknik Kongre tebliğlerinin son ikisi de bu sayıda yer alıyor.

Bu arada, yayın kurulunun değerli bir elemanı olduktan başka odamızın her işinde büyük bir sorumluluk duygusuyla, canla başla çalışmış olan arkadaşımız Murat Gültekinil Eylül ayı başında TPAO Batman Rafinerisi'ne tayin olarak aramızdan ayrılmıştır.

Kendisine değerli çalışmalarından ötürü teşekkür eder, yeni işinde başarılar dileriz.

YAYIN KURULU

Taşıma, depolama, teknik danışma
servislerimizle ...

İmalatçı, İthalatçı Baş bayi
(Birinci el) sıfatlarını ve
toptancılığı birleştiren geniş
kadrolarımızla ...

KİMYEVİ MADDELERDE HİZMETİNİZDEYİZ

KİMSAN
KİMYA - MADEN - SANAYİ YATIRIMLARI A.Ş.

Teknik Ticaret
"Kimyevi Maddeler"

Unkapanı Gümüşpala cad. No: 4
Telefon: 22 43 35 (4 hat)
Telgraf: Nurteknik/İstanbul

ajans70

(Kimya 91)

Teknoloji Transferinde Patent Know - How ve Markalar

Kâzım CANATAN
Kimya Yük. Müh.
Petkim A.Ş. Genel Md. Yar.

I Genel Bilgiler ve Tanımlar

a) Giriş

İnsanoğlu bugünkü teknik seviyeye yüz yıllar boyunca kazanılan bilgi ve tecrübeleri derliyerek, her gün biriken bilgilere yenilerini ekliyerek gelmiştir.

Varılan, erişilen bu seviye ile de yetinmemekte, durmadan da tabiatın sırlarını çözmeğe çalışarak yeni imkânlar yaratmaktadır. Düne kadar edindiğimiz bilgiler, tabiatın sırlarının tesadüfen çözülmesiyle kazanılıyordu. Bu gün ise «sistematiik araştırma» yolu ile yüzyılların tecrübeleri çok daha kestirme yoldan, daha yoğun bir şekilde elde edilmektedir. Dünya çapında yapılan yayınlar sayesinde de, başkalarının eriştikleri sonuçlar, hepimize ulaşmakta, bizim aynı konuya zaman, emek ve para sarfetmemize bırakmamaktadır.

Başkaları tarafından toplanan bilgileri sanayide uygulamak yeni usullere bağlanmıştır. Bir ücret karşılığında, geliştirilen teknolojileri transfer etmek mümkündür. Bunları yeniden arayıp bulmaya çağımızda artık lüzum kalmamıştır.

Bu yazı serisinde Kimya Sanayiinde teknoloji transferi usullerinin anlatılmasına çalışılacaktır. Diğer sanayiilerde de durum hemen hemen aynı olduğu için onlara da yararlı olabilir.

b) Teknik

Tabiatın sırları çözülerek yüzyıllar boyunca çok büyük bir «bilgi» birikimi olmuştur. İnsan kafasının kapasitesi sınırlı olduğu için, hepsini öğrenmek imkânsız hale gelince, bunlar sınıflandırılarak belli bölümlere ayrılmıştır. Bu gün birer «bilim dalı» şeklinde ayrı ayrı okutulmaktadır. Her bilim dalının metodu ve sistematiği farklıdır. Bilim durmadan geliştiği için, bilimin seviyesi de, çağın seviyesi anlamına gelmektedir.

Teknik, tabiat kuvvetleri ile tabiattaki maddeleri hakimiyet altına almak ve bu bilgi-

leri insanların yararına, onların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanmaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse, teknik biriken bilgilerin insanlık hizmetinde yararlanma yollarıdır.

Söz gelimi, demirin, pirincin özelliklerini bize bilim öğretir. Bir torna tezgâhında pirince ve demire şekil vermek birer tekniktir. Çimento ile demirden betonarme inşaat yapımı da başka bir tekniktir. Aynı işlem olmasa da, aynı hedefe götüren çeşitli teknikler de düşünülebilir.

c) Teknoloji

Çeşitli tekniklerden bir maksat için yararlanabiliriz. Sanayide, bir maksada yöneltilmiş bir çok teknikler yan yana uygulanır. Bir işin başından sonuna kadar uygulanan tekniklere toplu olarak teknoloji adı verilir.

Söz gelimi, makina sanayiinde torna etme, delme, kesme, kaynak yapma, taşlama, tavlama,..... gibi çeşitli teknikler uygulanır. Bu çeşitli teknikler «Makina Teknolojisi»ni meydana getirirler. Makina imali için bir arada uygulanırlar.

Aynı şekilde, pancardan şeker üretimini düşünebiliriz. Pancarın yıkanması, tartımı, kıymı, haşlanması, şerbetin kireçlenmesi, süzülmesi için teknikler geliştirilmiştir. Hatta aynı maksat için birden fazla teknik bilinmektedir. Bu teknikler sayesinde şeker elde olunur ve bu tekniklerin bir arada uygulanmaları da «şeker teknolojisi»ni doğurur.

Şu halde teknoloji, aynı maksada yöneltilmiş tekniklerin bir arada uygulanmasını öğretmek demektir. Bu işin başından sonuna kadar gerekli teknikleri bir arada öğreten bilim dalıdır.

İcat, İhtira

Bulunduğumuz bilgi seviyesinden hareket ederek, yeni «maddeler» yeni «metodlar» ve yeni «cihazlar ve makinalar» ortaya koymak birer buluştur. Buna sanayide «ihtira» denir.

«İhtira» yaratıcı zekânın, beynin analiz ve sentez kabiliyetine dayanarak ortaya koyduğu bir buluştur.

Keşif

Keşifde bir anlamda buluştur. Fakat o tarihe kadar varlığını bilmediğimiz şeyleri ortaya çıkarmaktır. Tabiat kuvvetlerinin mahiyetlerini anlamak, tabii hadiseleri izah etmektir.

Keşif ile ihtira çok zaman karıştırılır.

Patent (İhtira beratı)

Teknikte bir buluş sahibine, kanunların himayesinde olduğunu göstermek üzere verilen belgeye «İhtira beratı» (patent) denir. Berat sahibinin rızası olmadan kopya edilemeyeceğini gösterir. Resmen tescil edilir.

Know-How (ustalık)

Bir işin başından sonuna kadar nasıl yapılacağını gösteren bilgilere know - how denir. O işin teknolojisi anlamına gelir. Birikmiş fazla gizli tutulan bilgiler grubudur.

Ticari Marka

Üretilen bir malın, başkalarının mamüllerinden ayırt edilmesi maksadıyla üzerine veya ambalajına konan işaretlerdir. Tescil ettirilirse kanunlarla himaye edilir.

Lisans

Patent gibi; know-how ve marka gibi sanayide kullanılan gayri maddi bir hakkın kullanılması için verilen «kullanma müsaadesi» dir. Satıcıya da lisansör denir.

Teknik Müşavir

Teknik konularda danışılan bir şahıs veya firma demektir.

Proje Mühendisliği

Bir yatırımda, o işin tatbik veya imali için gerekli ayrıntılı projeleri bir bedel karşılığında yapmaya yöneltilmiş mühendislik hizmetidir. Çok zaman yapılacak projenin temel bilgileri, daha önce bir lisansör tarafından sağlanır. Söz gelimi, bir boya imal metodunun, buna ait bilgiye, Know-how'a sahip bir firma lisansını verir. Bir başka mühendislik firması da lisansörün vereceği temel bilgilere göre kurulacak tesisin projesini yapar.

Meslek Literatürü

Bir branşın mensuplarını araştırma ve gelişmelerden haberdar eden yayınlar.

II. Teknoloji Transferinde Kanallar

Çok zaman, para ve emek sarfile geliştirilen bir teknoloji sahibi, bunu kolayca paraya çevirebilir. Bu teknoloji ile mal üretimi kazanç getirici ise, bu bilgileri satın almak isteyecek bir çok «yatırımcı» ortaya çıkar. Teknolojiler bundan dolayı çok aranan bilgilerdir. Sahibi de ülke ülke kapı kapı dolaşıp isteyenlere satmağa çalışır. Mesleki dergilerde reklamını yapar. Teknoloji aynı zamanda satıldıkça tükenmeyen bir mal gibidir. Tıpkı yeniden bastırıp piyasaya sürülen bir kitap gibidir.

Teknolojiyi geliştirenden, ona sahip olmak isteyenler arasında belli transfer kanalları vardır. Bilginin bu şekilde el değiştirmesinde kullanılan başlıca transfer kanalları şunlardır :

- Patentler
- Know-how
- Marka
- Müşavirlik
- Proje Mühendisliği
- Teknik Mesleki Literatür

Bu yazı serisinde bunları ayrı ayrı incelemeye ve bunlara ait esasları gözden geçirmeye çalışacağız.

A. Patentler (İhtira beratları)

a) Tanımı

Yaratıcı bir zekânın teknikte bir ilerlemeye yol açan bir buluşunu değerlendirebilmesi için, bu buluşun haksız rekabetten korunması gerekir. Buluş sahibinin, sarfettiği para ve emeği çıkarabilmesi, teşvik edilmesi için, bir süre buluşunun sonuçlarını alması arzu edilir. Bu himayeyi devlet sağlar.

Patentler, teknikte ilerlemeye yol açan bir buluşu himaye maksadile, buluş sahibine devletin verdiği «himaye belgeleri»dir. Türkçe'de «ihtira beratı» da denir. Devletin bir buluşu koruması kanunlarda yer alan usuller gereğince bir «ihtira beratı» ile kesinleşir.

b) Tarihçe

Dünyada buluşları himaye için çıkarılan ilk kanun 19 Mart 1474 de Venedik'te kabul edilmiş olup bunu 1624 de İngiltere'de kabul edilen kanun takip etmektedir. (Act of Monopolis)

Türkiye'de ilk kanun 10 Mart 1296 (23 Mart 1879) da kabul edilmiş olup, esasları 5 Temmuz 1844 tarihli İkinci Fransız Kanunundan alınmıştır. Bu gün dahi uygulanmaktadır. Ar-

tık yeni bir tasarı hazırlanması zamanı gelmiştir. Eksikleri bir yana, dili bile anlaşılabilir hale gelmiştir.

Buluşları himaye etmek, fakat nizami yollardan milletlerarası teknoloji transferini de mümkün kılmak maksadile 1883 yılında Paris'te 11 milletin katıldığı bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma daha sonra Brüksel (1900), Washington (1911), Lahey (1925), Londra (1934), Lizbon (1958) de ve Stokholm 1967 toplantılarında ilâve ve tadillere uğramıştır. Türkiye 15.5.1930'da (1616 sayılı) Lahey 11.4.1967 de ise Stokholm anlaşmalarını kabul etmiş bulunmaktadır.

1968 de bu teşkilata 79 üye kayıtlı bulunuyordu.

Halen Milletlerarası bir organizasyon kurma imkânları incelemekte, ayrıca berat formalitelerini birleştirme, patentleri sınıflandırma, müracaat ve teknik işlerini kolaylaştırma gibi çeşitli konular üzerinde çalışmalar sürdürülmektedir.

c) Patentlerin Özellikleri

Bir buluşa patent (berat) verilebilmesi için, bazı şartlar aranır. Küçük farklarla her ülkede benzer esaslar uygulanmaktadır.

1. Her şey patent konusu olamaz.

Bazı usullerin patentleri, elde edilen maddeleri de kapsar. Zamanla yeni konular patent kapsamına alınır. Yalnız insan sağlığına ait buluşlara patent verilmez. Gıda ve içkilerin de bir çok ülkede patentleri yoktur. Yalnız çok önemli bir usul yaratılırsa verilebilmektedir. Yeni bir peynir imal metodu gibi. Diş dolgu maddelerine, röntgen kontrast maddelerine, hastalık teşhis araçlarına, güzellik müstahzarlarına patent verilebilmektedir. Tütün ve sigaraya da verilmekte ise de, parfümler tartışma konusudur.

2 — Buluşa esas olan fikir yeni olmak zorundadır.

Daha önce her hangi bir yerde yayınlanmış veya uygulanmış buluşlar yeni sayılmazlar. (Almanlar son 100 yıl içindekileri saymazlar.) Bazı ülkeler «yenilik» bakımından tahkikat açarlar, ancak ondan sonra patent verilir. Yenilik tahkikatı yapmadan berat veren ülkeler de vardır. Fakat yeni olmadığı sonradan anlaşılırsa, iptali cihetine giderler.

3 — Buluş sanayiide uygulanabilmelidir.

Bulunan metod veya madde teorik bir değer taşımamalı, sanayiide uygulanabilmelidir.

Akla esen her şey, her fikir patent konusu yapılamaz. Söz gelimi, «Kuantum teorisi» veya insanın menşei teorisi» birer dahiyane buluş da olsalar, patent konusu olamazlar. Fikir ortaya atarken nasıl yapılacağını da göstermek şarttır.

4 — Buluş konusu, kanunlarla yasaklanmış şeyler olmamalıdır.

Kanunlara ve ahlâka aykırı buluşlara patent hakkı tanınmamaktadır. Söz gelimi çocuk düşürmeye yarayan bir buluş için patent istenemez.

5 — Berat talebi «kanunlarda yazılı usul hükümlerine» uygun olarak yapılmalıdır.

Her ülkede patentler, kanuni formaliteler yerine getirilirse alınabilir veya geçerli olur.

d) Kanuni Usuller

Bir ihtira beratı (patent) alırken izlenecek yollar şöyle sıralanabilir :

1 — **Baş Vurma** : Buluşun esaslarını bildiren bir yazıya belgeler eklenerek yapılır. Muhatap makam Türkiye'de Sanayi Bakanlığı Sanayi Mülkiyet Dairesidir. Bir ücret ödenmesi gerekir.

2 — Buluşun İncelenmesi :

Buluşun «yeni olup olmadığı» araştırılır. Bazı ülkelerde yapılmaz. Binlerce eleman gerektirir.

İngiltere'de 1938 yılında 37.937 patent müracaatından ancak 19.314 tanesi yeni buluş sayılmıştır.

3 — Buluşun açıklanması :

Resmen duyurulur. Ücreti alınır. Bir de itiraz süresi tanınır. Alman patent dairesi 1938 de 58.217 müracaattan 17.964 tanesini «ilân» a lâayık görmüştür.

İlândan maksat itiraza imkân vermektir.

4 — Bekleme Süresi

Duyurulmadan itibaren 3 ay kadar beklenir. Vaki itirazlar incelenerek karara bağlanır.

5 — Tescil :

İtiraz edilmeyen veya itirazı geçerli sayılmayan hallerde patent verilir. Türkiye'de ödenecek ücretler harçlar kanununda gösterilmiştir.

6 — Yayınlanması :

Patentler herkese açık belgelerdir. Satın alınıp okunabilir. Kopyası çıkarılabilir. Kaynak

(Mehaz) göstermek suretiyle bir eser veya ma kalede tekrar yayınlanabilir. Patent içindeki deneyler küçük çapta denenebilir.

Yalnız memleket savunması ile ilgili patentler açıklanamaz.

Patentler çokça bastırılıp kısmen satılır. Kısmen teşhir yerlerinde sergilenir. Bunların yayımlandıkları özel dergi veya yayın evleri dahi vardır. (Chemische Zentralblatt)

7 — Uygulanması :

Bulunan metod iki üç yıl gibi belli bir süre uygulanmazsa veya bir başka firmaya lisansı verilmezse ve bu firma iki yıl teşebbüse geçmezse bu patent kaldırılabilir.

Türkiye'de 3 yıl uygulanmazsa patent hakkı sakıt olur.

8 — Patent Süresi :

Patentlerin himaye süreleri 5-20 yıldır. Bizde azami 15 yıldır. 5-10 ve 15 yıllık da olabilir. Fakat patentlerin çoğu bu süre dolmadan söner.

Söz gelimi Almanya'da 1919 da verilen 13.389 patentten 4 yıl sonra 7.810, 8 yıl sonra 2.208, 12 yıl sonra 980, 16 yıl sonra 362 tanesi yürürlükte kalabilmiştir. Kazanç sağlamayan patentlere bir süre sonra para ödemekten vaz geçilmektedir.

9 — Lisans, Devir :

Bir patent sahibi, patentini başka birine devredebilir. Bir başkasına bu metodu kullanma hakkı da verilebilir. Buna «lisans» adı verilir. Toptan, peşin, taksitli, üretim üzerinden bedel ödeme gibi şekilleri vardır. Monopol lisans bir ülkede tek bir sanayiye verilir. Başka ülkeye lisans satışı demek, patenti o ülkede de tescil ettirip satılan kimseye resmen devretmek demektir.

10 — Patent Yasakları :

Bir memleketde patent dairesi bir konuyu «gelişmeyi engelleyici» bulursa tescil etmiyebilir. Yalnız sebep göstermesi gerekir. İlaç, gıda maddeleri ve içki gibi bazı maddelerin patenti alınamaz. Türk Kanununa göre ilaçların patenti alınamaz. Fakat dezenfeksion maddelerinin, diş dolgularının, röntgen kontrast maddelerinin hatta hastalık teşhisine yarıyan maddelerin ve güzellik müstahzarlarının patentleri alınabilir. Almanlar Afrika'daki uyku hastalığına iyi gelen «Germanin» (Bayer 205) adlı ilacın taklitleri çıkmasın diye kimya formülü-

nü açıklamamışlardı. Bir Fransız profösörü ilacın önce analizini, sonra da sentezini yapıp formülünü ilân etti. (Sonra da, Almanların formülü isbat edemedikleri için yayınlamadıklarını ileri sürdü.)

Sigara ve tütün vücuda girmedigi gerekçesiyle içilen birşey sayılmamakta ve patenti alınabilmektedir. Parfümler henüz münakaşa konusudur.

11 — Askeri Patentler :

Yurt savunması ile ilgili patentler yayınlanamazlar. Dilerse Devlet bu patentleri satın alabilir.

12 — Patentlerin İptaleleri :

Türk Kanunlarına göre, verilmiş bir patent,

- İcat yeni değilse,
 - Yasak maddelere ait ise,
 - Nazari (teorik) kalıyorsa,
 - Genel emniyeti bozucu ise,
 - Ahlâka aykırı ise,
 - Sahtekârlık yapılmışsa,
 - Tarifname yetersizse,
- iptal olunur. (Madde 36)

13 — Patentlerin Taklidi :

Patentlerin çalınması ve taklidi halinde tazminat davaları açılır. Türk Kanunlarına göre 5-500 altın ceza verilmekte (Madde 43) ve taklid eden alet ve edevat zaptolunarak patent sahibine verilmektedir. (Madde 50).

Bununla beraber bir harp halinde bu hükümler işlememektedir. Her iki Cihan Harbinde de Alman patentleri açıkça gaspedilip uygulanmıştır.

e) Patent Avukatlığı :

Bir patent alınması uzun ve yorucu bir iş tir. Patent veren daire ile bir sürü yazışma gerekir. Bu iş için «Patent Avukatlığı» gelişmiştir. Bu avukatlardan hatta «Yüksek Mühendis» veya «Dr. Y. Mühendis» unvanı bile kazanan avukatlar vardır. 1938'de Almanya'da 500 kadar patent avukatı bulunduğu bildirilmektedir.

f) Milletlerarası Patentler :

Milletlerarası sinai mülkiyet anlaşması gereğince, bir ülkede baş vurarak bir metodun patentini almakla diğer bir ülkede tescil ettirmek kabildir. Fakat o ülkenin kanunlarına da uygun olması şarttır. Himaye süresine göre ne ödeneceği tesbit edilmiştir.

Başka memleketlerin sanayicileri bir memlekte tescil edilen bir patenti bir süre beklerler. Bu rüçhan müddeti buluş sahibinin 1-3 yıl içinde diğer memleketlerde de tescil ettirmesi için konmuştur.

İngiliz Patent Kanunu ise, tescil edilen bir yabancı patentin sahibinden 2 yıl içinde gelip bu usulü İngiltere'de uygulamasını yahut da bir İngiliz firmasına lisans verilmesini şart koşturmaktadır. Bu sayede de bütün yeni teknikler İngiltere'ye taşınmış olup. Anlaşma böyle bir buluşun bir memlekete girişini önleyecek hilelere karşı tedbirler almak hususunda tescil eden ülkeyi serbest bırakmaktadır.

Milletlerarası Sanayi Mülkiyet Dairesi Lahay'dedir. Lüzumunda ihtilaflara da bakar.

g) Patent Büroları :

Her ülkede özel bir patent bürosu kurulur. Türkiye'de bu işleri Sanayi Bakanlığı Sanayi Mülkiyet Dairesi yapmaktadır.

Yenilik kontrolü yapan patent daireleri çok büyük bir teşkilâtla yürütülebilirler. Alman patent dairesinde 400'ü mühendis olmak üzere 3000 kişi çalışır.

h) Buluş Sahibi ve İşveren Münasebetleri :

Bir başkası adına iş görürken bir buluş yapılırsa, kimin adına patent alınacağı da her ülkede değişik işleme tabi tutulmaktadır. Üniversitede bir profesör yanında araştırma yapan asistan veya bir işveren yanında çalışan işçinin buluşları ne olacaktır?

İş mukavelesindeki özel hükme göre hareket olunması istendiği halde; önemli buluşlarda işçiye de hak tanınmaktadır. (Borçlar Kanunu, Madde 336).

ı) Patent Sayıları ve Milletler :

Her ülkede her yıl binlerce patent müracaatı yapılır. Bunları ancak ciddi bir «sınıflandırma» ve «gruplara ayırma» yolu ile karışıklıktan kurtarmak mümkündür. Bir patent dairesi yüzbinlerce dosya ve katalog ile korkunç bir arşiv teşkil eder. Ayrıca bir sürü teknik dergi gelir. İleri memleketlerde her yıl 15.000 30.000 patent müracaatı yapılır. Patentler sıranumarası aldıklarından, bu numaralardan, alınış yılı yaklaşık olarak çıkarılabilir.

Alman Patent Tarihi :	Patent No :
2 Temmuz 1877	1
1900	110.000
1910	230.000
1920	300.000
1930	490.000
17 Temmuz 1939	687.538

(Bu patentler 89 alfabetik sınıfa, bunlarda 19.000 tali gruba ayrılmaktadır.)

Milletlerin patent sayılarının artışından adeta bir beyin ve yaratıcı zekâ olimpiyatına katıldıkları anlaşılır. Patent sayıları Milletlerin nüfusuna, yenilik kontrolünün ciddiyetine ve ilk patent kanununun çıkış tarihine göre değişir.

Bununla beraber patentlerin pek azı tekniğe değerlendirilir. Kimya patentlerinde tekniğe kullanılma şansı bulanı ancak % 1 dir.

1939 YILI DUNYA PATENT DURUMU

Memleket	Patent Sayısı	İlk Patent Tarihi
A.B. Devletleri	2.000.000	28 Temmuz 1836
Fransa	850.000	27 Temmuz 1871
Almanya	680.000	2 Temmuz 1877
İngiltere	400.000	
Belçika	400.000	
İtalya	350.000	
İsviçre	200.000	1 Kasım 1888
Avusturya	150.000	10 Temmuz 1899
Japonya	110.000	
Türkiye (1969 başı)	15.500	1879

Milyonlar ve milyarlar kazananları ise ancak birkaç tanedir.

ı) Fayda ve Zararları :

Patent kanunları her şeyden önce «yaratıcı

cı zekâ» ve «emeği» teşvik için düşünülmüştür. Himaye süresi boyunca buluş sahibi faydalanacak, aynı zamanda araştırma için yapılan masrafları karşılanmış olacaktır. Bu yeni araştırma ve buluşları da teşvik edicidir. Ayrıca büyük bir «işletme sırrı saklama» külfetini

den de kurtarmaktır.

Söz gelimi AEG firması NERNST lambası araştırmalarına 1 milyon DM sarfetmiştir. Bergius keşfi için 12 milyon DM harcamıştır. BASF'ın ise İndigo adlı boya sentezi için 18 milyon DM sarfettiği düşünülürse, patentler için para ödenmesi hoş görülür.

Fakat patentler zararlı da olmaktadır. Ürünün fiyatları suni olarak yüksek tutulmaktadır. Nitekim 1 Kg. Bakelit 1931'de 2,25 DM olduğu halde Bakeland patentinin süresi dolunca 0.90 DM. a düşürmüştür.

Bazı firmalarda bir buluşu satın alıp rafa koyarak, toplumun faydalanmasına engel olabilmektedir.

Patent sahibi tam bir açıklama yapmadığından diğer araştırmacılara tam bir ışık tutmamaktadır.

B. Endüstride Know - how

a) Tanımı

Bir başkasının «emek», «zaman» ve «para» sarfı suretiyle edindiği bilgileri, teknoloji'ye bir bedel karşılığında elde etme yollarından birisi de, know-how satın almaktır. Diğer bir deyimle, know-how temini bir teknoloji transferidir.

Know-how İngilizce «nasıl yapıldığını bilmek» anlamına gelir. Tam bir tanımını yapmak gerekirse, «Bir işin başından sonuna kadar nasıl yapıldığını gösteren teknik bilgilere «Know-How» adı verilir Türkçe'de «ustalık bilgisi» gibi bir karşılık bulunmuşsa da henüz tutunamamıştır.

Sanayide bir veya bir kaç ilkel maddeden hareket ederek, bir ürün, bir sonuç elde edilmesi, hatta çıkan ürünün tekrar işlenmesi veya kıymetlendirilmesi uzun emek ve büyük masraflarla elde edilmiş bir teknolojiye dayanır. Know-how adı verilen bu bilgi birikimi çok zaman bir bedel karşılığında satılır. Dünyada son 30 yılda işitilmeye başlanmış bir sanayi terimidir. Bu gün böyle özel bir teknolojiye sahip, özel bir metot geliştirmiş, firmalar, bu bilgileri satabilmek için reklam yapmakta hatta ülke ülke, kapı kapı dolaşarak ellerinde bulundurdıkları know-how'ı tanıtmaya çalışmaktadırlar.

b) Sınırları

Know-how, bir işin başından sonuna kadar nasıl yapıldığını gösteren bilgilerdir, demistik. Çok büyük işlerde işin her safhası bile bir, «know-how» konusudur. Herkes her saf-

hayı bilemez. Tarihi gelişimi icabı, her safha bir başkası tarafından geliştirilmiş olabilir. Söz gelimi «petrolden plastik boru» imalini ele alalım.

Tuz, Klor, VCM, PVC, Plastik boru, Petrol, Nafta, Etilen Burada her basamak belli bir teknolojik safhayı gösterdiğinden ayrı bir know-how gerektirebilir. Tamamına ait bir teknolojiyi sağlamak istersek, arada kopukluk olmamasına dikkat etmeliyiz. Sınırları iyi belirtmek gerekir.

c) Teknik Bilgiler

Kurulacak bir tesis için know-how temin ederken iki grup bilgiye ihtiyaç duyulabilir.

1. Tescil edilmiş bilgiler (ihtira beratı alınanlar)
2. Gizli tutulmuş işletme sırları

Bunlardan 1. gruba giren teknik bilgiler, daha önce ihtira beratı alınmış buluşlara ait bilgilerdir. (Patent konusu olanlar.) Yaratıcı bir zekânın buluşunu gösteren bu bilgiler, devletin himayesi altındadırlar. Kimse sahibinin müsadelerini almadan, himaye süresi içinde bunları taklit edemez ve uygulayamaz.

2. kategoriye giren bilgiler ise, herkesçe parça parça bilinen, fakat niçin ve ne şekilde bir araya getirildiği bir işletme sırrı gibi gizli tutulan basit bilgilerdir. Herkesin bildiği, bu parça parça bilgiden meydana gelmiş birikmiş bilgiler bir know-how'ın esasını teşkil ederler.

1. ve 2. gruba giren bilgilerin toplamı, yani patent konusu bilgilerle, gizli tutulan basit bilgilerin tamamına know-how denir. Bunlar arasında bir patent bulunması da şart değildir.

Bir know-how konusu ancak bir «gizlilik sözleşmesi» yapılarak, başkalarına açıklanmayacağını kabul etmek suretile devredilir.

d) Lisans

Bir teknolojinin know-how adı altında bir bedel karşılığında, ikinci bir şahsa devrine «lisans» denir. Bilgilerin kullanılma müsaadesi demektir. Bilgiyi satana da «lisansör» adı verilir.

Teknik bilgi alım satımında başlıca iki şekil bilinmektedir:

1. Monopol lisans (Tek alıcı)
2. Genel lisans (Herkes için açık)

Bunlardan **monopol lisans**, bir ülkede tek bir alıcıya tanınan haktır. Aynı ülkede tekel

kurmak anlamını taşır. Lisansör, bir başkasına aynı hakkı vermiyeceğini kabul etmektedir.

Genel lisans ise normal lisans olup, bir ülkede her isteyen bu hakkı satın alabilecektir, demektir. Daha düşük bir ücret ödenmesini gerektirir.

Monopol lisans veya genel lisans alıcı, devretme hakkına da sahip olup olmadığını bilmelidir.

e) Know - How'ın Kapsamı

Know-how lisansı bir teknik bilgi edinmeden ibaret değildir. Bir üretim ünitesi için know-how temin ederken, satın alınacak bilgilerin iyi tesbiti gerekir. Diğer bir deyimle know-how'ın kapsamı iyi çizilmek zorundadır.

Bilhassa şu konuları içine alıp almadığına dikkat edilmelidir.

1. Ham madde hazırlama : Ham madde bir ön işlemden geçecekse bu husus istenir.

2. Üretim Teknolojisi : Fabrikasyonda uygulanacak veya maksada yarayışlı işlemleri sırasile ve şartlarla göstermektir.

3. Proje esasları : Bir mühendislik firmasının tesisin detay projesini yapmasına yarayan teknolojik esaslar ve donelerdir. (proses)

4. Kontrol metodları : Fabrikasyonun yürütülürken, malzeme, su, yakıt, ham madde, ara madde ve son ürüne ait test ve analiz metodlarını içine alır.

5. Emniyet tedbirleri : Üretim, depolama ambalaj ve sevkiyat esnasında dikkat edilecek hususları ve tedbirleri gösteren bilgilerdir.

6. Katalist hazırlama : Hazır alınmadığı hallerde gerekli işlemleri gösterir.

7. Artıkların işlenmesi : Çıkacak artıklara ait işlemlerdir.

8. Yan ürün değerlendirme : Çıkacak yan ürünlere ait işlemlerdir.

9. Mamülün işlenmesi veya kullanılması usulleri : Çıkan ürünlerin, yeni mamüllere nasıl çevrileceğini veya nasıl işleneceğini gösteren usullerdir.

10. İşletme ve bakım kılavuzları : Fabrikanın çalıştırma ve durdurma şartları ile normal rejim ve bakım esaslarını veren teknolojik bilgilerdir.

11. Projenin kontrolu ve tastiki : Mühendislik firmasının proje yaparken göndereceği

resimleri, lisansörün yatırım yapan adına tastiki işlemidir.

12. Personelin eğitimi : Yeni tesisleri çalıştıracak personelin içte ve dışta lisansör tarafından eğitimi şartlarıdır.

13. Nezaret hizmetleri : Lisansörün inşaat, montaj ve işletmeye almada göndereceği nezaretçi personel'e ait şartlardır.

14. Müşteriye teknik hizmet : Mamüllerin nasıl işleneceğini müşteriye gösterecek bir laboratuvar hizmetile ilgili esaslardır.

15. Gelişmelerden bilgi verme : Lisansörün, gelecekte kaydedilen gelişmelerden haberdar etmesi şartlarıdır.

Bir know-how'a bunların çoğu veya hepsi dahil edilmek zorundadır. Bunlardan hangilerinin lisans sözleşmesinde yer alacağı taraflar arasında tespit edilir.

f) Lisans bedeli :

Emek, zaman ve para sarfıyla geliştirilen bir teknolojiyi lisansör bir bedel karşılığında satar. Monopol lisans ücreti esas itibarıyla genel lisans ücretinden daha yüksektir. Ödenecek miktar kurulacak tesisin kapasitesile orantılıdır.

Ödeme bakımından iki tip lisans vardır.

1. Peşin ödemeli lisans
2. Ürettikçe ödenen lisans

Peşin ödemeli lisans (Paid up Royalty) temininde, ödemeler fabrika işletmeye alınmaya kadar tamamlanır. Ürettikçe ödenen lisanslarda (Running Royalty) her yıl üretim miktarı üzerinden ödenir.

Bazen üretim belli bir miktarı bulunca, yani ödemeler belli bir seviyeye erişince ödemeler son bulur.

Bunlardan başka kurulacak fabrika kapasitesi, işletmeye geçtikten sonra aşılırsa veya fabrika tevsi edilirse, yahut da bir yenisi aynı metotla çalışmak üzere kurulursa ayrıca bedel ödenecektir veya talep olunabilir.

Süre :

Lisans sözleşmeleri genellikle bir süre ile (10 yıl kadar) sınırlandırılır. Bu süre aşıncaya para ödemedi her tesiste uygulanabilir.

Gizlilik

Lisansör, lisans verirken kaç yıl «gizlilik» istiyeceğini de belirtir. Alıcı bu süre içinde bu

sırları saklamakla yükümlüdür. (15 yıl kadar!) Hattâ alıcı personelinin 3. şahıslara açıklamasından da alıcı sorumlu tutulur.

g) Bilgi alış verişi

Lisansör verdiği bilgileri bir defa verip bitirmez. Kendi tesis ve laboratuvarlarında kaydettiği gelişmelerden de haberdar eder. Hattâ aynı lisansörden lisans alan alıcılar, kendi aralarında bilgi alış verişi mümkün kılan bir nevi «kulüp» kurabilirler.

h) Lisans teklifi isteme

1. Proje sahibi tarafından lisans temini için şartname hazırlanırken, önce lisansör adresleri aranır. Bunlar meslek dergilerden, Ticaret Ateşeliklerinden, Üretici dost firmalardan, Mühendislik firmalarından veya Müşavirlerden sorularak öğrenilebilir.

2. Teklif isterken lisansörden başlıca şunlar sorulur :

— Bu metot en az kaç projede uygulanmıştır?

— Bu metot en az kaç yıldır uygulanmıştır?

— Uygulandığı tesisler nelerde görülebilir?

— Teknolojik esasları nelerdir? (Kısaca uygulanan şartlar ve akım şemaları)

— Birim başına tüketilen miktarlar (verim, su, buhar, enerji..... v.s.)

— Hangi patentlerin dahil bulunduğu ve geçerlik süreleri?

— Sırların hangi ülkelere saklanacağı,

— Ürünlerin hangi ülkelere satılmıyacağı,

— Gizlilik süresi,

— Hangi Mühendislik firmalarına, proje esaslarının verilmeyeceği,

— Gizlilik sözleşmesi imzası şartı,

— Sözleşme imzasından sonra en geç kaç ay içinde proje esaslarının ve donelerin mühendislik firmasına verileceği,

— Proje esaslarının, proje sahibine de verileceği,

— Mühendislik firması proje hazırlarken soru sorarsa nasıl cevaplandırılacağı,

— Lisansörün, detay projeyi kontrol ve tas-tiki, tastik süresi,

— Karşılıklı bilgi mübadelesi,

— Temel Mühendislik (Basic Engineering) için ödenecek ücret,

— Eğitim ücreti,

— Nezaretçi personele ödenecek ücret ve diğer haklar,

— Kurulmuş tesislerin bedelleri (ayrıntıyla- rıyla)

3. Bunlardan ödeneceklerin miktarı soru- lur. Bir bedel ödenmiyecekse açık olarak belir- tilmesi istenir.

4. Vergi hesabının nasıl yapılacağı anla- tılır. Vergiyi hangi taraf verecektir?

5. Teklif isteme şartnamesi lisansör fir- malara gönderilirken ilerde mutabık kalınca imzalanacak olan sözleşme taslağı da (İngiliz- ce birlikte yollanmalıdır. Hiç olmazsa sözleş- me esasları sayılmalıdır. Günlerce sürecektir mü- zakereler kısaltılmış olur. Yalnız unutulmama- lıdır ki bazı lisansörler kendi şartlarını kabule zorlayacak kadar güçlü durumdadırlar.

6. Birden fazla lisans alınacaksa, önce ge- nel hükümler, sonra da özel şartlar olmak üze- re şartname iki bölümde hazırlanabilir.

7. Alıcının vereceği bilgiler şartnameye eklenir. (Ham madde, yakıt, su ve evsafı gibi)

i) Teklif değerlendirme

Çeşitli lisansörlerden alınan teklifler değeri- lendirilirken, bilinen şekilde

1. Aynı baza getirme,
2. Tesis bedeli hesaplama,
3. Ürün maliyeti hesaplama,

metodları uygulanır. Daha hassas hesaplan- mak isteniyorsa 10 yıllık gelir - gider **bugünkü değere çevrim** metodu ile karşılaştırılır.

Çok önemli bir husus da satın alınacak metodların uygulandığı tesisleri bizzat gidip görmektir. Bu inceleme hem ilerde yapılacak değerlendirmeyi kolaylaştırır. Hem de rakiple- rin kusurlu yönlerini öğrenmeye yarar. Kusur- ları lisansör değil rakip ortaya atar.

Yalnız bu incelemeler, şartnamenin firma- lara gönderilmesi ile, tekliflerin geleceği tarih arasında kalacak süre de yapılması doğru olur. Yalnız bu süre içinde firmalarında bazı sorular soracağı unutulmamalıdır. Yani bir mu- hatap bulacak şekilde hareket olunur.

j) Lisans sözleşmeleri

Sözleşme taslağı daha önce, şartname eki olarak yollanmışsa, sözleşme imzası çok ko- lay olur. Başlıkların doldurulması (para, za- man, adam sayısı gibi) ile imzalanması

kalmıştır. Şayet her madde yeniden tartışılacaksa görüşmeler çok uzun sürebilir.

Her sözleşmede olduğu gibi;

- Kanunî adresler, kısa isimler,
- Tarafların yükümlülükleri,
- Lisans tipi,
- Gizlilik ve süresi,
- Sözleşme süresi,
- Ödemeler, taksitler,
- Devir hakkı,
- Eğitim,
- Nezaret hizmetleri,
- Proje tastiki,
- Fesih
- Zorunlu haller,
- Hakeme gitme,
- Resmi organların tastikleri,
- Yürürlük tarihi,
- Garantiler, kabul tecrübeleri,

gibi ana hükümler yer alırlar. Ayrıca sözleşmenin bir teknik ekinde teknik şartlar gösterilir, Ciddi surette tetkik edilmelidir. Bu şekilde hazırlanan sözleşme taslağı sadece parafe edilir. Üst organların onayından imzalanır.

k) Lisans devretme

Gerek **monopol**, gerekse **genel** lisans alırken başkalarına devretmek hakkı olup olmadığı sözleşmede açıkça yer almalıdır.

Bazı lisansörler ise geliştirdikleri metodu bir mühendislik firmasına bırakırlar. Alım satımı bu firma yapar. Çünkü geliştirilen firma bir işletmecisi firma olup bu işlerle uğraşmak istemeyebilir.

l) Uygulama

Satın alınan lisans, lisansörün «proje esasları» denilen (Basic Engineering) temel bilgileri vermesiyle başlar. Bu bilgiler bir gizlilik sözleşmesiyle mühendislik firmalarına yollanır. Mühendislik firması bu bilgilere göre projeyi Buna göre malzeme sipariş ve imal olunur. Tesis kurulurken lisansör nezaretçiler yoluyla yapar. Lisansöre kısım kısım tastik için yollar yardım eder.

Sonra proje sahibinin teknik personelini eğitime tabii tutar. İşletme ve bakım kılavuzlarını hazırlar. Bunda mühendislik firması ile iş bölümü yapar. Sonra da tesislerin işletmeye alınmasında yardım eder. (Kendisi işletmeye almaz.)

Lisansör, kapasite, kalite ve sarfiyat (verim dahil) garantileri verdiğinden, fabrika düzgün işletmeye geçtikten sonra, ispat denemeleri yapılır.

Bu ispat denemeleri başarılı da olsa, daha sonra bu teknolojinin aksak tarafları ortaya çıkar. Çünkü kusurları zaman gösterir. Korrozyon gibi, isabetsiz malzeme seçimi gibi, infilak tehlikesi, bozulma tehlikesi gibi hallerle karşılaşılır. Özellikle tek satıcısı olan katkı ve yedekler de büyük paralar gider. Bunları alıcının kendisinde geliştirme imkânı aramalıdır. Mümkünse yerli maddelerin ikamesine çalışılır.

m) Alınan Sonuçlar ve Türkiye

Başkalarının geliştirdikleri teknolojiler her ülkede buna benzer şekilde satın alınır veya transfer edilir.

Bazen yabancı sermaye bir ülkeye gelirken bu teknolojiyi de birlikte getirir. Bedelsiz de verildiği vakidir.

Bu bir «geri kalmışlık» alameti sayılmamalıdır. Zira her ülke yapmaktadır. Yalnız bir ülkenin kendisi de «teknoloji ihracatı» yaparak, denge sağlaması gerekir. Aksi takdirde «sağmal inek» gibi sadece verir.

Araştırmaya önem veren ülkeler teknoloji transferinden çok kazanç sağlarlar. Artık asker bulundurarak sömürgeleri elde tutmak yerine, araştırmacıları seferber etmek tercih edilmektedir.

Söz gelimi ICI firması Polietilen (yüksek basınç tipi) üretim teknolojisini geliştirip diğer ülkelere satmıştır. Türkiye bunu satın alan 23. ülke idi ve 32 milyon TL. kadardı.

Esasında bu bilgiler raftan alınıp verilen bir kaç, cilt kitaptan ibarettir. Bazı firmalar bunu bile yapmazlar. Mevcut bir tesisin esaslarını vererek «alın buna göre yapın!» demekle yetinirler. Yani kapasitelere göre esasları hazırlamak bile istemezler.

Lisans temini son yıllarda gelişmiş ve yaygınlaşmıştır. Bilhassa yeni yaratılan sanayilerde (elektronik petrokimya, atom enerjisi v.s.) çok rastlanır. Türkiye'de de yeni yeni karşımıza çıkmaktadır. Söz gelimi, 15 şeker fabrikası kurulurken, sadece tek bir cihaz için bir «gayri maddi hak» ödenmesi gerekmiştir. (şerbetten çamur ayırma metodu!) Daha çok satın alınan cihazın içinde ödeniyordu. Bu gün petrokimya sanayiinde çok geniş şekilde uygulanmaktadır.

I. Petrokimya Kompleksinde peşin ve üretim üzerinden ödenecek royalty (lisans ücreti) 180 Milyon TL. dan fazladır. II. Petrokimya Kompleksinde ise 700 Milyon TL. na yakındır.

Üretimden yeteri kadar kazanç sağlayamadığı halde, açığını teknoloji satmakla kapatan firmalar görülmüştür.

En sonunda, her şey gelip «teknik araştırma» ya dayanmaktadır. Rakiplerle boy ölçüşebilmek ve çağın seviyesine ayak uydurabilmek için buna şiddetle lüzum vardır..

Türkiye'de de «araştırma ruhu»nun Üniversitelere girmesi gerekir. Avrupa'da bir üniversite adeta araştırma yapmak için kurulmuş da sanki bir ek görev olarak «adam yetiştirmekle» uğraşır.

Her defasında teknoloji ithali, dökme su ile değirmen çevirmek demektir.

Türkiye yeni tesisler kurulmasile elbette gelişir, fakat Türkiye'yi ancak araştırma kur-taracak, sadece araştırma çağın seviyesinde tutabilecektir.

C. Ticari Markalar

Ticarette çok kullanılan terimlerden birisi de «Marka»dır.

«Markalar» başkalarının mamüllerinden ayırt etmek maksadile, imalatçının «mal» veya «ambalaj» üzerine koyduğu özel işaretlerdir.

Müşteri tarafından, zamanla, bir malın kalite ve özelliklerinin öğrenilmesine yarar. Müşteri kullana kullana bir malı bütün avantaj ve mahzurlarıyla tanımağa başlar. Hep o markayı arar. İmalatçının kaliteyi bozmaması sayesinde, zamanla isim yapar ve herkes tarafından aranır. Bundan dolayı da ciddi bir firma markası altında piyasaya sürdüğü malın evsafı üzerinden çok titiz hareket eder.

II. Cihan Harbi sırasında Almanya'da piyasaya üzeri laksız, tabii tahta rengi ile kurşun kalemler sürülmüştü. Bir kutu kurşun kalem satın alarak eve getirmiştim. Açınca kutudan şöyle bir yazı çıktı :

«Sayın Müşterimiz,»

«Bu kurşun kalem tanınmış Faber Firmasının mamulatındandır. Yalnız uygun malzeme bulamadığımızdan laksız olarak sunmak zorunda kaldık. Rastgele bulunan bir laka da üzerine sürmeği firmamıza yakıştıramadık. Yoksa kalitesine güvenebilirsiniz!»

Bu da firmaların isimleri ve mamüllerinin vasıfları üzerinde ne kadar titiz davrandıklarını göstermektedir. Öyle markalar vardır ki adeta bir sınıf mala dahi isimlerini vermişlerdir. Jilet gibi, frijider gibi.. Türkiye'de bu şekilde nesiller, kuşaklar boyu isim yapan çok az marka vardır' Hacı Şakir Sabunu, Hacı Bekir Lokumu gibi..

Ticarette kullanılan markalar **gayri maddi haklar**'dan olup Teknoloji ile birlikte satın alınabilmektedir. Teknoloji transferinde önemli bir rol oynar. Alıcıya daha alır almaz hazır bir reklam şansı kazandırır. Denenmiş olmak, isim yapmak zaman isteyen bir husustur. Aynı zamanda rakipleri karşısında tutunabilmek kolay değildir.

Ticarette kullanılacak markalar Türkiye'de bir Kanunla bazı esaslara bağlanmıştır. (Markalar Kanunu, No: 551, 12 Mart 1965, Resmi Gazete 11951)

Buna göre, bir markanın önce Devletçe tescili gerekmektedir. Bu maksat için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanai Mülkiyet Dairesine başvurulur.

Bu Kanunda yer alan bazı hükümleri burada özetlemekle yetineceğiz :

- Markalar 5 kelimeyi geçmezler.
- Bir renk, bir harf veya rakamlar marka olamaz.
- Markanın konulması mümkün bir işaret olmalıdır.
- Bir marka yabancı malı zannını vermemelidir. (*)
- Devlet ve hanedan armaları, marka olamazlar.
- Bir marka ahlaka aykırı, milli duyguları zedeleyici olamaz.
- Marka halkı aldatmamalıdır.
- Markanın tescil edilmiş bir markadan ayırımı güç olmamalıdır.
- Marka sahibi, adresi, imal yeri ve menşei ile alakasız olmamalıdır.

Bir markanın himaye süresi 10 yıl olup uzatılabilir.

Müracaat Sanayi Bakanlığına yapılır.

Kabul edilen marka için «marka tescil belgesi» verilir. Bir ücret ödenir.

Bu kanunda markaların taklit edilmelerinde veya haksız kullanılmalarında 2 yıla kadar hapis ile 5000—50.000 TL. ağır para cezası da konulmuştur.

(*) Lili adlı deterjanı ilk defa piyasaya süren firma marka tescili için baş vurunca, «yabancı malı-zannını veriyor!» diye geri çevrilmiştir. Buna göre binlerce ambalaj yapılmış ve etiket bastırılmış olması karşısında, sahibi güç durumda kalmıştır. En

sonunda, 40.000 Türk köyü içinde bir «Li-köyü bulunduğ ve Lili'nin «Li köyünden olduğu» anlamına geldiği izah edilip Türkçe olduğu isbatlanarak duruma çözüm bulunmuştur.

D. KAYNAKLAR

- (1) — Hayri Dericioğlu
Yurdumuzdaki Sınai Mülkiyet Mevzuatı, 1962
- (2) — Anayasa Mahkemesi Kararları
(Resmî Gazete, 30 Ocak 1969 — sayı 13 114)
- (3) — Kurucu Meclis Kararları
(8.5.1961 — karar 31)
- (4) — Hermann Römpf
Chemische Fundgrube, 1940.
- (5) — Sınai Mülkiyet Talimatnamesi
(Resmî Gazete, 21.9.1955 — sayı 9 109)
- (6) — F. A. Henglein
Grundriss der Chemischen Technik, sayfa 238.
- (7) — Know-how Sözleşmeleri :
 - a) Petkim - ICI Polietilen sözleşmesi
 - b) Petkim - ICI/Solvic Vinil Klorür sözleşmesi
 - c) Petkim - ICI/Solvic Polivinil Klorür sözleşmesi
 - d) Petkim - Olin Mathieson Klor sözleşmesi
 - e) Petkim - British Petroleum Hidrojene Benzin sözleşmesi
 - f) Petkim - Universal Oil Product Tetramer sözleşmesi
 - g) Petkim - Conoco Deterjan Alkilat sözleşmesi
- (8) — İngiliz Patent Dairesi Müracaat usulleri
- (9) — Dr. R. Prab.
Prüfung und Beurteilung der Patentierbarkeit von Erfindungen.
- (10) Doç. Dr. Nursin Ayiter
İhtira Hukuku

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE \$ BANKASI

hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR • HAVALE • TİCARİ SENETLER
• KEFALET MEKTUPLARI • DÖVİZ ALIM VE SATIMI • SEYAHAT
ÇEKLERİ • İTHALÂT AKREDİTİFLERİ • KİRALIK KASALAR • v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

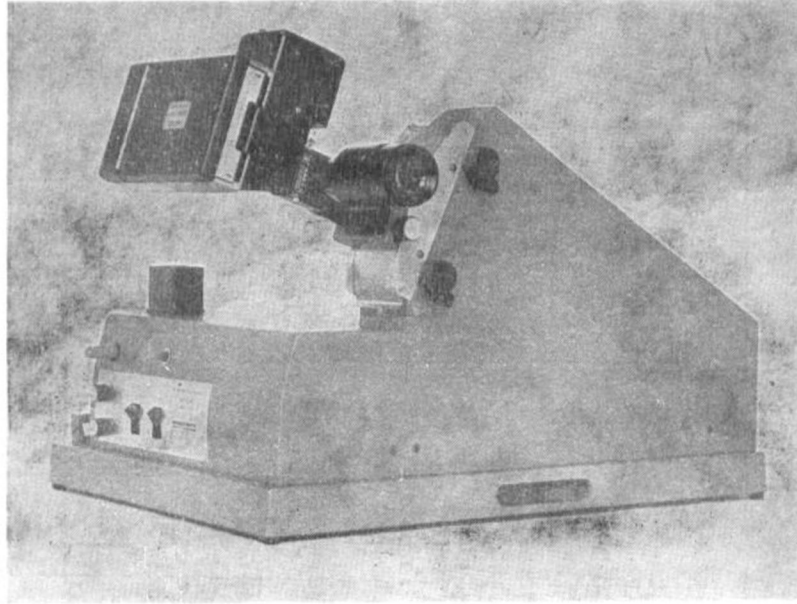
YENİ!

UCUZ!

«DIRECT READING» ELEMENTEL ANALİZ CİHAZI

- SIVILAR
- KATILAR
- TOZ NÜMUNELER
- TORTULAR

Orijinal VREELAND Tekniği kullanılan cihaz ile Kalitatif Analizler, minimum nümune miktarı (25 - 50 m. gr.) ile en kolay şekilde ve kısa zamanda, uzun süre nümune hazırlanmasına ihtiyaç göstermeden yapılmaktadır. Kantitatif Analiz sonuçları da direkt yüzde konsantrasyon olarak bir kaç dakika içinde elde edilmektedir.

Bazı Tatbikatları

- Metallurji
- Mineraloji
- İnorganik Kimya
- Madencilik ve Jeoloji
- Fizik Araştırmaları (özel aksesuarları ile)
- Eğitim (Kimya, Fizik, Metallurji, Jeoloji)
- Kapalı devre televizyon ile.
- Adli Tıp
- Ve diğerleri

DETAYLI BİLGİ İÇİN MÜRACAAT :

ADVANCED TECHNICAL SERVICES GmbH

Türkiye İrtibat Bürosu

P. K. : 88 Kızılay - ANKARA Tel : 17 18 18

Gelişmekle Olan Ülkelerde Uygun Şekilde Teknoloji Transferi İçin Kurulması Gerekli Servisler

Turgut UZER
Elektronik Yük. Müh.
TBTAK

I. GİRİŞ

1 — Endüstriyel gelişme için bilgi aktarılması ve bu bilginin sanayide uygulanması esastır. Bu nedenle bilhassa gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri kendi BİLGİ AKTARMA SERVİSLERİ'ni kurmak ve etkin şekilde çalıştırmak durumundadırlar. Böyle servisler kurulduğu veya mevcut olanlar gerektiği şekilde takviye edildikleri takdirde icranın içinde bulunan yetkililer, bilgi alış-veriş faaliyetinin merkezi bir organ tarafından koordine edilmesini sağlamak suretiyle diğer mahalli bilgi kaynaklarından azami şekilde ve yurt içindeki her tip sanayi kuruluşuna yardım edebilecek biçimde faydalanılır.

2 — Gerek teknolojik ve gerekse işletmecilik ilgili tercübenin (Know-how) aktarılmasının ve alış verişinin sanayicilerle, yayma (extension) elemanları arasındaki yüzyüze temaslarla, en verimli şekilde gerçekleştirildiği kabul edilmiştir. Bu nedenle gelişmekte olan ülke hükümetleri, sanayileri için lüzumlu bilgi aktarma sistemlerini gözden geçirirken, yöresel ve etkin bilgi bağlantı ve yayma (extension) servislerini teşkil etmelidirler.

3 — Bağlantı ve yayma servisleri (extension), endüstrinin bilgi ihtiyacı ile dökümantasyon merkezlerinde ve araştırma kuruluşlarında v.b. mevcut bilgi hazinesi arasındaki alış verişini sağlayacak şekilde çalışmalıdırlar. Bilginin etkin bir şekilde aktarılması bilgi yaratılması, toplanması, analiz edilmesi, seçilmesi, dağıtılması ve uygulanması ile çok ilgili olduğundan, böyle bir sistemde «feedback» mühim rol oynar.

Başarılı bir teknoloji transferi için meydana getirilen kuruluşlar, yurdun özel şartlarına ve bilhassa yeni kurulmakta olan sanayi topluluğuna cevap verecek şekilde olmalıdır. Bu kuruluşlar hiç bir zaman gelişmiş memleketlerin taklidi olmamalıdır.

II. BAŞLANGIÇ İÇİN BU İHTİYAÇLAR NASIL SAPTANIR :

Bu tür ihtiyaçların kısa vadede belirlenmesi için en uygun adım; milli otoriterlerce, bir büro'nun kurulması ve bunun yurdun endüstriyel gelişmesi ile ilgili her türlü problem için bir odak noktası gibi hareket etmesidir.

Bu kademede servisin gelecekteki durumu belli olmalı ve genel olarak bütün ilgililerce tanınmalıdır. Başlangıç için enerjik, etkin olabilen misyoner karakterli, asgari bir kişi bulunmalı; bu kimse yurt içindeki ilgili idarecilerle; bilimsel ve sınai yapı içindeki ilgili kimlerle temas ederek fikri kabul ettirmeye çalışmalıdır.

Bu kademede aktarma servisinin iki esas fonksiyonu vardır.

(1) Bilgi ve tercübeye (Knowhow) olan mahalli ihtiyaçların devamlı olarak tespit edilmesi,

(2) Gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışı bilgi kaynaklarının bu ihtiyaca cevap verecek şekilde gözden geçirilmesi ve harekete geçirilmesi. İhtiyaçların tespitinde en etkin ve verimli yol, gerek idari ve gerekse üretken kesimlerin yurdun sınai kalkınması ile ilgili alanlarında problemlerini dile getirme, ihtiyaçlarını talep haline getirme; diğer bir deyimle sorunlar ile ilgili sorular sorma olanağını uyarma sonra gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı bilgi kaynakları ile servisin çözüm getirmesi sağlanmalıdır. Sorunların çözümüne hizmet eden bilgilerin yerli ve yabancı kaynakların hangilerinden temin edileceği saptanmak suretiyle gittikçe büyüyen bir indeks elde edilmiş olur. O zaman servis elinde böyle bir bilgi (fotoğraf) olduğu halde, hangi alanların takviyesi lâzım geldiğini, boş alanlarda faaliyet gösterecek yeni birimlerin kurulmasını ve bu suretle teknolojinin endüstriye en etkin şekilde uygulanmasını sağlamış olacaktır.

Başlangıç için veya ilk etapta ihtiyaçların saptanması ve bu ihtiyaçlara cevap verecek kaynakların harekete geçirilmesi şeklinde iş gören TEKNOLOJİ AKTARMA SERVİSİ, bu suretle faydalı olmaya başladıktan sonra, giderek başlangıçtaki mevcut problemlere hal çaresi bulma şeklindeki pasif rolünü değiştirerek; daha aktif ve hattâ mücadelecî faaliyetlerle yeni teknolojilerin yaratılmasında öncü ve teşvik edici olmaya başlamalıdır. Bunun için de gittikçe büyüyen bir ihtiyaç yaratma vazifesi olmalıdır.

III. TEKNOLOJİ AKTARMA SERVİSİ'NİN KAPSAMI :

Bu servisler; milli ekonomik politika ile ilgili devlet teşekküllerinde (DPT gibi), Sanayi Bakanlığında, Kalkınma Bankası, Odalar Birliği veya Bilimsel Kuruluşlarda bulunabilir. Kaide olarak bu servisin faaliyeti, memleketin idari ve ekonomik yapısında merkezi rol oynayan ve ulusal endüstriyel gelişme politikasını yapan kuruluşun istikâmetinde olmalıdır.

Servisin kullanıcısının işe yatkınlığını temin bakımından, bir danışmanlar kurulu olmalı ve bu kurul üyelerinin de ekseriyeti endüstri temsilcilerinden teşekkül etmelidir. Bu danışmanlar kurulu, hükümetçe onaylanmalı ve hükümete bilgi vermelidir.

Servisin hacmi ve kapsamı, her yurt şartına göre değişir. Bu servisler genel maksatlı oldukları gibi, ihtisaslaşmış servisler de olabilirler. Genel maksatlı bilgi aktarma servisleri endüstrinin bütün dallarını kapsarlar. Temel bilimler de bu servislerin uğraşı alanına girerler. İhtisaslaşmış bilgi servisleri ise, endüstrinin muayyen ve tek bir dalında faaliyet gösterirler. Bu iki değişik sistem arasında uygun bir kombinasyon bulmak suretiyle optimal verim alınmalıdır.

Bu gibi servislerin ilk fonksiyonları yurt içinden temini mümkün bilgiyi tespit etmek, sonra eksikleri diğer ülkelerden tamamlamak ve onları kullanıcıya vermektir. Zamanla faaliyet alanı mahalli endüstriden temin edilen bilgi dışardan gelecek isteklere cevap verecek şekilde genişletilebilir.

Servisin fiziki büyüklüğü, memleketin büyüklüğü ile değil, temin edilen bilginin hacmi ile ilgilidir. Servisin büyüklüğü başlangıçtaki uğraşı alanı kapsamına, yurtiçi ve yurtdışı mevcut bilgi kaynaklarından sağlayacağı yardım olanaklarına göre değişebilir. olup, başlangıç için 2 ilâ 10 kişiden müteşekkil olabilir.

IV. TEKNOLOJİK BİLGİ VE TERCÜBENİN AKTARILMASI KNOW-HOW'un TRANSFERİ İÇİN KAYNAKLAR VE ARAÇLAR :

Yenilerinin kurulmasında olduğu kadar mevcutların verimli şekilde işletilmesi için gelişmekte olan memleketlerin endüstrileri her alanda bilgiye muhtaçtırlar; mamûl dizaynı, teknoloji, imalat için lüzumlu araçlar, standartlar, pazarlama, ticaret, yürürlükteki ve diğer mevzuat, finansman işletmecilik ve diğer bir çok alanlarda.

Bunlardan pek çoğu için istenen bilgi ya yurtiçinde veya gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde mevcuttur. Bu bilginin çoğuna ulaşılabilir; ekserisine de bedava olarak ulaşılabilir.

Bedava'dan kasıt, üzerinde kimsenin hak sahibi olmadığı teknolojidir. Hak sahipliği tescimi, patentli ve gizli teknolojik bilgileri kapsar. Gizli ve serbestçe ulaşılabilir teknolojik tecrübe arasında kesin ayırım çizgisi yoktur. Bilginin büyük bir kısmı geri alanda olup, «kolayca ulaşılamiyan» olarak tarif edilebilir ve bu ulaşamama bilhassa gelişmekte olan memleketteki kullanıcı için böyledir.

Gelişmekte olan bir ülkedeki endüstride bir kullanıcıya, onun teknolojik bilgisine uygun tecrübenin aktarılması için lüzumlu tarama ve seçme işlemi zor ve pahalıdır; kullanıcı onu ekonomik olarak kullanabilecek işletmecilik yetkililiğinden de yoksun olabilir.

Teknoloji aktarmasından genel anlamdaki teknik bilgiyi sağlama işi ile, muayyen bir ihtiyacı karşılamak için lüzumlu ve iyi tarif edilmiş bir teknolojik konuda uygun bilgi ve tecrübe sağlama arasındaki farkı iyi belirtmek lâzımdır.

Birinci katagoriye; kitaplar, ticari gazeteler, teknik fuarlar, konferanslar, toplantılar ve kurslar v.b. girer: Bunlar genel anlamdaki teknolojik gelişmelerde ilgiyi arttırmaya ve bir de ekonomik ve endüstriyel konularda karar alıcı organlar nezdinde yeni teknoloji isteğini yaratmaya ve bunları teşvik etmeye yarayan faaliyetlerdir.

Bu tip transfer, kaide olarak etkin bir bilgi aktarmasına götürmez; zira teknolojinin başarılı olarak seçilmesi ve mevcut şartlara uydurulabilmesi için lüzumlu olan teknik ve idari beceri konusunda bu bilgi yeterli değildir. Bu yetersizlik bilhassa gelişmekte olan ülkeler için daha çok bahis konusudur.

Aktarma vasıtalarından ikincisi; uzmanlar, danışmanlık hizmeti veren müesseseler, teçhizat temin ediciler dizayn yapan büroların

mühendisleri, uygulamalı araştırma - geliştirme yapan kuruluşlar ve büyük imalatçılardır. Bu ikinci tip aktarma vasıtaları, bilgi ikmâlini teknik ve organizasyonel beceri ile birleştirerek pratikte uygulanmasını sağlayabilen cins-tendirler.

Birinci tip bilgiyi temin için lüzumlu giderler muayyen ise de; ikinci tip bilgi hizmeti veren araçların bu hizmetleri; sözleşmeler veya lisans anlaşmaları ile saptanarak karşılanır.

Teknoloji aktarmasını öngören ticari anlaşmalar çok çeşitlidir. Sırayla bu işler; müşavere hizmetleri ve anahtar teslimi anlaşmalar ile başlar, sonradan mühendislik ve konstrüksiyon anlaşmaları; ortaklı veya ortaklısız araçların temini için servis ve tedarik anlaşmaları; işletmecilik ve teknik yardım kontratları ve nihayet lisans ve işbirliği anlaşmalarına kadar gider.

Bu değişik tip aktarma yolları arasından seçim yapmak ve bunların fayda ve mahzurlarını tayin etmek çok zordur. Gelişmekte olan ülkelerdeki vasat bir teknoloji alıcı bu kompleks işi tam manası ile anlayabilecek yeterlikte değildir.

Fakat milli bir teknoloji aktarma merkezi kurularak; bu merkez bir yandan plânlama teşkilâtı ile diğer yandan endüstri, üniversiteler, Türk Standartlar Enstitüsü, İGEME, patent büroları ve özel kütüphaneler v.b. gibi yerlerle irtibat kurarak çalışırsa ve hem de irtibatla olduğu müesseselere bilgi ikmâli yaparsa o zaman uygun teknoloji seçimi daha kolay olur.

V. TEKNOLOJİ AKTARMA SERVİSİNİN ELEMANLARI VE ÇALIŞMA TARZI :

Servisin esas aracı, etkin ve çok yönlü bir bilgi kaynağı ağıdır. İlk olarak mahalli kaynaklar milli bir bilgi ağına dahil edilmeli ve milli ağına gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışı bilgi alışverişine dahil edilmeleri sağlanmalıdır.

Teknoloji aktarma servisinin gücü, personelinin yetenekleri ve dinamizmi ile ilgilidir. Servisten sanayiinin tam olarak faydalanabilmesi için, personelin endüstrinin problemlerini ve hedeflerini çok iyi bilmesi icap eder. Bu nedenle personelin bilimsel ve idari menşeli değil; sanayiden gelmiş olmaları lazımdır. Bunlar tercihan geniş sanayi tecrübesi olan ve iş idaresinden iyi anlayan mühendislerdir. Bunlar endüstri içindeki otoritelerle gerek idari ve gerekse teknik direktörlerle manalı görüşmeler ve münakaşalar yapabilecek nitelikte kimseler olmalı ve bu suretle bu tip kimselere karar vermede yardımcı olmalıdırlar. Aksi halde

teknolojik bilgi aktarması ne kadar iyi olursa olsun, hazmedilemez ve imalâta etkili şekilde intikâl ettirilemez.

Teknoloji aktarma uzmanı, başarılı bir aracı olabilmek için sanayicinin ne düşündüğünü ve problemlerini günü gününe takip etmek durumundadır; ancak bu suretle bilgi kaynakları ve kullanıcılar arasında yapıcı bir dialog geliştirilmiş olur.

Bilginin pratik kullanıcıya intikalinin temini için en esaslı yol şahsî ve sıkı temaslardır; ancak bu temaları yapan transfer uzmanının misyoner karakterde olması da icap eder. Hakiki anlamda bir uzman muhakkak böyle olmak lazım gelir. O, istenen bilgiyi yerine ulaştırmakla yetinmemeli; sanayicinin bu bilgiyi uygulayıp uygulayamadığını takip ve kontrol etmeyi de sorumluluk edinmelidir. Özetlenirse, bu ilişki uzmanları, aynen pazarını daima araştırarak bir satıcı gibi, sanayideki müşterileriyle daima temasta olmak; onların o günkü ve gelecekteki ihtiyaçlarını daima saptamak ve bu ihtiyaçlar değiştikçe onları karşılayabilecek tedbirleri de almalıdır.

Servis elemanları endüstride davetsiz ziyaretler dahi yapabilmeli ve tek tek veya gruplar halinde; gelişmeler, tecrübe alışverişi, müşebbisler arasında işbirliği konularında müzakereler açmalı; konferanslar vererek, kurslar tertipliyerek, ziyaretler, geziler yaparak münasebetleri sıcak tutmalıdır.

Servis, sınıai müesseseler arasındaki işbirliğini de sağlayacak şekilde müesseseleri teşvik etmeli sınıai gruplar arasında ve bilgi yayma (extension) servislerinin koordinatörlüğünde aralarında müşterek bir müşavirlik, eğitim ve tecrübe alışverişi sağlanmalıdır.

Böyle bir servisin elemanlarının, kendi inisiyatiflerinde olmak üzere, spesifik faaliyetleri şöylece tarif edilebilir :

— Hizmet verdikleri sektörlerdeki müesseselerin gerek faaliyetini ve gerekse personelinin şahsî temaslara iyi tanımak.

— O sektördeki veya yöredeki gelişmeye yardımcı olabilecek kuruluşları iyi tanımak (ki bunlara araştırma, öğretim ve eğitim müesseseleri; bilgi ve dökümantasyon servisleri; kütüphanelerdir.) Bu yardım edici kuruluşlar yurtiçi ve yurtdışında da olabilirler.

— Aktif bir bilgi servisi vermek. Bu verilen servis teknik, ticarî ve ekonomik gelişme ile ilgili olup, sektörün ihtiyacına göre biçimlendirilmiş olarak verilir.

— Müesseseleri ziyaret ederek onları o günkü ve gelişme ile ilgili problemlerini görüşmek.

— Müesseselere gerek problemlerinin ve gerekse bilgi isteklerinin formülasyonunda yardımcı olmak.

— Problemleri çözebilecek (çözmeye arzu) uzman veya kuruluşlarla kontratlar yapmak.

— Bu kontratların sonuçlarını takip etmek ve yerine ulaştırmak.

— Kurslar, konferanslar v.b. tertipleme veya tertibine iştirak etmek suretiyle sektör içinde tecrübe alışverişi sağlamak ve kuruluşlardaki personelin eğitimine yardımcı olmak.

— Yurtişi ve yurtdışı firmalarla, araştırma merkezlerine ve fuarlara geziler tertipleme suretiyle değişik sektörlerdeki sanayiciler arasında tecrübe alış-verişini ve paylaşılmasını sağlamak ve bu suretle sanayinin gelişmesine yardımcı olmak.

Teknolojik ve işletmecilikle ilgili tecrübelerin aktarılması ve mübadelesi için en salim yol, servis elemanları ile sanayiciler arasında karşı karşıya gelme ve onlarla diyalog kurma yoludur. Bu temaslar yolu ile sanayiciye sağlanan bğinin yerine ulaşp ulaşmadığı ve uygulanıp uygulanmadığı takip edildiği gibi; bilgi sağlayan kuruluşlara da çalışmalarında yön verecek bilgi temin edilmiş olur.

Servis aynı zamanda endüstriye karşılıksız bilgiler vermek suretiyle kendini kabul ettirmelidir.

Bu kısmı şöylece özetlemek mümkündür;

a) Servis, sanayiın teknik ve işletmecilik ile ilgili yeteneklerindeki eksikliklerini telâfi edici mahiyette katkıda bulunmak durumundadır.

b) Edüstrinin temin edilen bilgiyi mevcut şartlara uydurabilme kabiliyetinin artırılmasında yardımcı olacak ve bilgiye olan ihtiyacı talep haline getirmesinde katalitik bir ilişki ve ilgi yaratma fonksiyonu oynamak zorundadır.

c) Bu tip hizmetlerin sonuçlarını -feed-back-lerini teknoloji politikasını tayin edenlere ve araştırmacılara ulaştırmak ve bu suretle mahalli bilgi kaynaklarını kullanıcının ihtiyaç duyduğu istikâmete itmek.

d) Hayatî önemi haiz ve fakat ele alınmamış olan alanlarda ilâve bilgi temin etmek.

VI. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERME YETKİLİ MAKAMLARIN BU KONUDAKİ ROLLERİ NE OLMALIDIR?

Peru'nun Lima şehrinde 1971 senesinde UNIDO'nun tertiplediği Endüstriyel bilgi konusundaki seminerde hükümetlere şu tavsiyede bulunulmuştur.

«Hükümetlerin ve bilhassa gelişmekte olan ülke hükümetlerinin ekonomik geliştirme konusunda yüklenmeyi daima kabul ettikleri sorumluluk gibi ve aynı derecede endüstri için lüzumlu bilgi aktarması konusunda da sorumluluk yüklenmeleri icap eder. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri memleketlerinde etkin bilgi aktarma servisleri kurmak ve bunları çalıştırmak mecburiyetindedirler. Ancak, bu bilgi aktarma faaliyetinin merkezi bir örgüt tarafından koordine edilmesi ve bu koordinasyonda mahalli bilgi kaynaklarından, yurt endüstrisinin ihtiyaçlarına cevap verdikleri nispette istifade edilmesi hususları nazarı itibare alınmalıdır.

Bu sorumluluk çerçevesinde hareket ederek ve bilhassa yurdu kontrol edilmeyen teknoloji aktarmalarının zararlarından kurtarmak için, gelişmekte olan memleketlerdeki otoriteler ilk olarak genel gelişme hedefleri çerçevesinde ulusal teknolojik gelişme politikalarını çok iyi bir şekilde tayin ve tarif etmelidir.

Japonya misâline ve tecrübesindeki başarıya paralel olarak, gelişmekte olan ülkelerin otoriteleri teknoloji aktarmasını kontrol altına almalı ve bu suretle yurdun ekonomik ve sosyal menfaatleri bilhassa gözetilmelidir.

Buna ilâveten aşağıdaki iki tedbirin de, Ulusal Teknoloji Politikasının bir parçası olarak alınması icap eder.

A — Teknoloji Aktarmasının geliştirilmesi için

lüzumlu tedbirler :

1) İthal edilen teknolojilerin, bilhassa teknik faktörler nazarı itibare alınarak bir ulusal örgüt tarafından gözden geçirilmesi.

2) Teknoloji transferi ile ilgili kanunların ve mevzuatın yurt çıkarlarına uygun şekilde yürütülmesi.

B — Yurt içindeki beceri ve kapasitelerin ithal edilen teknolojiyi geliştirecek, bu teknolojiye adapte olacak ve ondan ekonomik olarak faydalanacak şekilde güçlendirilmesi.

1) Yurt içindeki teknik uzmanlar kaynağının (şahıs olarak uzmanlar, müşavirlik büroları, araştırma kuruluşları) tespit edilmesi,

harekete geçirilmesi ve kayıtlarla tespit edilmesi için ulusal bir örgütün kurulması,

2) Teknolojik bilgi aktarma servislerinin kurulması. Bunlar yüksek kaliteli ve endüstri ile direk temas eden uzmanları aracılığı ile yurt endüstrisine aktif yaklaşım ve hizmet vereceklerdir.

3) Teknoloji alanında ithal ikâmesini sağlayacak olan yurtiçi araştırma ve geliştirme faaliyeti teşvik edilmeli ve meselâ: vergi muafiyetine tabii tutulmalıdır. Buna ilâveten teknoloji seçiminde kıymetlendirme yapabilecek yurtiçi bir kapasite geliştirilmelidir.

4) Teknoloji ikmâlinin sağladığı yabancı kaynaklar genişletilip çeşitlendirilmeli ve bu suretle tek taraflı anlaşmalara bağlı bir nev'i teknolojik bağımlılık ortadan kaldırılmalı ve birde bu suretle yeni teknolojilere yollar açılmalıdır.

VII. BÖLGESEL ÖRGÜTLENME :

Ulusal ve Yöresel bilgi aktarma sistemleri belirli bir bölgede bulunan bir kaç memleketin iş birliği için de şarttır.

Bölgesel merkezler kurulmak suretiyle, değişik memleketlerdeki konu bazında iyi kaliteli ulusal merkezler arasında bir iş taksimi yapılabilir.

Bu tip teknoloji transfer bölgesel merkezleri kurulması ile bir grup teşkil eden bölge memleketlerinin sınaî gelişmesinde rol oynayacak ortak bir politika tayini yolunda ilk adım atılmış olur. Bu suretle bölgedeki memleketlerden biri yeni bir endüstri veya mamul veyahutta teknolojik işlem için bir araştırma yapmayı düşünüyorsa ve bu araştırma komşu memleketlerden birinde yapılmış ise; o zaman araştırma yapmaktan imtinâ edilip, araştırma sonucu paylaşılabilir.